

182. פרוטוקול על רצח יהודי חארקוב

על טבח המוני יהודים בידי המרצחים הגרמנים בעמק דרוביצקי
פרוטוקול

5 בספטמבר 1943, חארקוב

אנחנו, הח"מ, חברי הוועדה ובהרכבה: פרופאטילוב איליא איוואנוביץ' — ראש הוועדה המחוזית לקביעת ולחקירת הפשעים של הפולשים הגרמנים-הנאצים וכן חברי הוועדה: סליואנוב אלכסנדר אגנאטייביץ' — יו"ר הוועד הפועל של מועצת העיר חארקוב; הגנרל-מאיר טרופאנוב ניקולאי איוואנוביץ' — המושל הצבאי של העיר חארקוב; מיופי כוחה של הוועדה הממלכתית — לְבִידִיב קונסטאנטין אלכסייביץ' וקודרייבצב דמיטרי איוואנוביץ'; הכומר הבכיר של הכנסייה על שם פוקרוב — קאמישאן איוואן יעקבלביץ'; נציג הוועד הפועל של מועצת העיר חארקוב — קארפנקו ואלנטינה ואסילבנה; הפרופסורים — שְבצוב איוואן ואסילייביץ', קאטקוב ייבגני סבאסטיאנוביץ', קודינצב איוואן ואסילייביץ' ומאקלצוב איוואן איוואנוביץ', ערכנו את הפרוטוקול הבא וזה תוכנו.

בזמן כיבוש העיר חארקוב בידי הפולשים הגרמנים-הנאצים הושמדה באופן שיטתי האוכלוסייה האזרחית של העיר, והאוכלוסייה היהודית הושמדה כליל. על פי הנתונים החלקיים, נורו במשך החודשים דצמבר 1941 וינואר 1942 בלבד בקרבת היישוב רוגאן, במרחק 8 ק"מ מהעיר חארקוב, בעמק הקרוי דרוביצקי, למעלה מ-15,000 יהודים תושבי העיר חארקוב. מעשי זוועה אלה נגד אזרחים חפים מפשע אושרו בעדויות שנגבו מפי עדים, בפרוטוקול של רופאים מומחים ובמסמכים תיעודיים אחרים, וכן אומתו מעשי זוועה אלה בו במקום בידי חבר הוועדה הממלכתית המיוחדת א"ג טולסטוי.

המושל הצבאי הגרמני של העיר חארקוב הוציא ב־14 בדצמבר 1941 צו, לפיו חייבים היו כל יהודי העיר להעתיק במשך יומיים את מקום מגוריהם אל צריפי בית-החרושת לייצור מכונות. בפקודה הנ"ל נאמר, שהנמנעים מלמלא פקודה זו יומתו בירייה.

בצריפים, אליהם נדחקו כל יהודי העיר, היו הדלתות והחלונות שבורים, ברזי המים וכן התנורים הרוסים. לצריפים האמורים להכיל 60—70 איש, נדחקו מאות אנשים. בגיטו שהוקם הרעיבו הגרמנים את תושביו, אסרו עליהם לצאת לשם הבאת מים או צורכי מזון. בלילות אסרו אף לצאת מהצריפים לצורכיהם. כל המפר את הפקודה ולו במעט — נורה מיד. רבים מתושבי הגיטו חלו ומתו. גוויות הנספים נשאו מונחות בצריפים, נאסר להוציאן משם. האזרחית צ'רננקו-נאזוביץ' אנה יוסיפובנה, שהצליחה להימלט מהמחנה, הצהירה:

"ב־28 בדצמבר 1941 בערב פרצו הנאצים אל הצריפים, הוציאו משם כ־60 איש ובו במקום רצחום ביריות. הוצאות להורג כגון אלו היו שכיחות".
לפי עדותם של קרסטן פ"י וגריגורובה א"פ התמידו הגרמנים לגזול את רכושם של תושבי המחנה. יום יום היו הגרמנים מחדשים את דרישותיהם למסור להם בגדי חורף חמים, שעונים וחפצי ערך אחרים, ובאם לא מולאו דרישותיהם בגלל חוסר חפצים הנ"ל, היו החיילים מוציאים מהצריפים כמה עשרות אנשים ויורים בהם. רבים לא עמדו בהתעללויות ובעינויים המתמידים — נטרפה דעתם או איבדו את עצמם לדעת. וכך, למשל, נטרפה דעתה של הרופאה ביילאייבסקאיה, אשתו של הפרופ' מאמוטוב ושל אנשים אחרים. בשטח הגיטו נתקיים קבר הקרוי "קבר חי", ממנו נשמעו לאחר הרציחות גניחות ואנחות בני אדם שנקברו חיים. הגרמנים הכריזו ב־26 בדצמבר 1941

על רישום אנשים הרוצים לעבור לפולטאבה (Poltava), רומני (Romny) וקרמנצ'יג (Kremenchug) וצוין שאסור לעוברים לקחת חפצים כלשהם. למחרת היום הגיעו אל הצריפים משאיות מכוסות. האנשים הבינו את הפרובוקציה וסירבו לעלות על המשאיות. החיילים דחקו אותם בכוח אל המשאיות והוציאו מחוץ למחנה. במשך ימים מספר הוצאו התושבים במשאיות או הובלו ברגל אל עמק דרוביצקי, שם נורו כולם. עד ראייה של הרצח, תושבת היישוב רוגאן, אוסמאצ'קו אנאסטאסיה זאכארובנה, סיפרה: "בהיוודע לי רצח אזרחים סובייטיים בידי הגרמנים בעמק דרוביצקי, הלכתי יחד עם בני ולאדימיר, בן 12, ועם עוד 11 בני הכפר, כדי לראות מה מתרחש שם. בעמק גילינו בור באורך של כמה עשרות מטרים, ברוחב של 10 מטרים ובעומק של מטרים אחדים. בבור התגלגלו גוויות רבות של הנרצחים. לאחר שהצצנו אל הבור אמרנו לחזור הביתה. אולם לא הספקנו לצאת מהעמק והנה הגיעו שלוש משאיות ועליהן חיילים גרמנים. החיילים עצרו אותנו. הם הובילו אותנו אל הבור ואחד מהם התחיל לירות בנו מתת-מקלע. כשנפל בני, איבדתי את הכרתי ונפלתי אל הבור. כשהתאוששתי, מצאתי את עצמי שכובה על גבי גוויות. אחר כך שמעתי זעקות נשים וילדים אשר הגרמנים הובילו אל הבור וירו בהם. גופות הנורים היו נופלות אל הבור בו נמצאתי. בהיותי בבור מן הבוקר ועד לשעה 4—5 אחרי הצהרים ראיתי איך במשך כל היום היו הגרמנים מובילים בכל פעם אל הבור והורגים קבוצות קבוצות של אנשים. היו אלה יהודים — גברים וילדים. כשסיימו הגרמנים את הטבח, קמו ונסעו משם. מקרב הגוויות בקעו ועלו אנחות וזעקות הפצועים. כעבור חצי שעה בערך, לאחר שהחיילים הגרמנים עזבו את המקום, זחלתי ועליתי מהבור ורצתי הביתה. בני ושאר בני לווייתי מאנשי הכפר נורו."

העדים, צ'רנג'קו-נאזביץ' אנה יוסיפובנה, ס'ריקוב דניאל אלכסנדרוביץ' וקוברצ'וקו פיודור לוקיאנוביץ' העידו, שבד בבד עם הרצח כיריות הרגו הפולשים הגרמנים הנאצים אנשים, בעיקר ילדים, באמצעות חומר מרעיל, ואחר כך שרפו את גוויותיהם בתוך צריפי המחנה. העדים ק'רסט'ן פ"י וגריגורובה א"פ ואחרים העידו, שבדצמבר 1941 הכניסו הגרמנים לבניין בית-הכנסת שליד רחוב מייצ'אנסקה יהודים קשישים, נכים וילדים שלא יכלו להגיע למקום החדש בכוחות עצמם, ושם בחלקם הגדול קפאו ובחלקם מתו מרעב. בבניין בית-הכנסת נספו 400 איש.

הוועדה פתחה בקרבת היישוב רוגאן בעמק דרוביצקי שני בורות, האחד

מהם אורכו 100 מטר ורוחבו 18 – 20 מטר, והשני – אורכו 60 מטר ורוחבו 20 מטר. על-פי קביעת הוועדה הרפואית-משפטית נקברו בבורות אלה למעלה מ-15.000 גוויות (מצ"ב הדו"ח של הוועדה הרפואית-משפטית). מהבורות הוצאו כ-500 גוויות, מהן נבדקו מבחינה רפואית-משפטית 215. ביניהן היו 83 גופות גברים, 117 גופות נשים ו-16 ילדים ותינוקות. נקבע, שסיבת המוות כמעט של כל הגופות שנחקרו, היה פצע וחור הנגרם בחדירת כדור בחלקו האחורי של הגולגולת. הדבר בא להעיד, שהירייה בוצעה בעורפו של המומת מטווח קרוב.

הוועדה רואה כאשמים לפשעים נגד האוכלוסייה האזרחית של העיר חארקוב את: המפקד לשעבר של היחידה המיוחדת של הגסטאפו SK4 [זונד'רקומאנדן], הֶלְנְבְרוֹיך, מפקד יחידה המיוחדת של הגסטאפו SK4 השטורמבאנפיהרר נוימאן וילי, סגן המפקד מאיור ראדצקי, איש הגסטאפו המאיור מילר, תת קצין שניידר, חוקר הגסטאפו תת קצין פאלקר, תת קצין אוסטרמאן, איש הגסטאפו קפיטן בויטון והסמל פראנץ לוביצ'קו. כל אלה חייבים לבוא על עונשם החמור עבור פשעיהם הנוראים שפשעו נגד העם הסובייטי.

יו"ר הוועדה: פרופאטילוב א"א

חברי הוועדה:

יו"ר הוועד הפועל של מועצת העיר חארקוב סליוואנוב א"א

גנרל-מאיור טרופאנוב נ"א

מיופי כוח הוועדה הממלכתית המיוחדת לְפִיִּירִיב ק"א, קודריניבצ'ב ד"א

הכומר הבכיר של הכנסייה על שם פוקרוב קאמישאן א"י

נציג הוועד הפועל של מועצת העיר חארקוב קארפנקו ו"ו

הפרופסורים: שְבִצוב א"י, קודיניבצ'ב א"ו, מאקלצוב א"א, קאטקוב י"ס.